

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๓ - ๑๔/๒๕๔๑

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

เรื่อง ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. คราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ประธานวุฒิสภาส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา จำนวน ๑๒๗ คน ตามบัญชีรายชื่อท้ายคำวินิจฉัยนี้ ซึ่งเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. คราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๖๖ คน ตามบัญชีรายชื่อท้ายคำวินิจฉัยนี้ ซึ่งเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. คราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา ๒๖๒ (๑) ของรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ที่ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งมาให้วินิจฉัยนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะมีข้อเท็จจริงเดียวกันและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน ส่วนร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ก็มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทำนองเดียวกันกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. จึงให้รวมพิจารณาเรื่องดังกล่าวที่ประธานสภาทั้งสองส่งมาเป็นเรื่องเดียวกัน

ข้อเท็จจริงปรากฏตามเอกสารที่ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งมาว่า

๑. ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.

สภาผู้แทนราษฎรลงมติเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๑ เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ซึ่งคณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ และส่งให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑ และลงมติให้แก้ไขเพิ่มเติมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๕ (๓) เพื่อให้มาตราต่างๆ สมบูรณ์ขึ้น และเนื่องจากร่างพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ แต่มิได้ระบุบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง จึงได้แก้ไขเพิ่มเติมคำปรารภเป็นดังนี้

“โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ กับทั้งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในการรวมกันเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน และเพื่อมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ ประกอบกับมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติ”

เมื่อสภาผู้แทนราษฎรรับร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๑ สภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑ และลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา และตั้งคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ต่อมาคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ได้รายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาทั้งสอง คือ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ผลการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมกันปรากฏตามรายงานของคณะกรรมการร่วมกันว่า เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา และแก้ไขเพิ่มเติมคำปรารภเป็นดังนี้

“โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ อันมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในสหกรณ์ และการจำกัดเสรีภาพในการรวมกันเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

เมื่อวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรรับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. พร้อมทั้งรายงานผลการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมกันแล้ว วุฒิสภาลงมติเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ที่คณะกรรมการร่วมกันเสนอมา แต่สภาผู้แทนราษฎร

ลงมติเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๑ ไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ที่คณะกรรมการร่วมกันเสนอ จึงเป็นผลให้ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ถูกยับยั้งไว้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๕ (๓) และโดยที่ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. เป็นร่างพระราชบัญญัติ เกี่ยวด้วยการเงิน สภาผู้แทนราษฎรจึงอาศัยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ วรรคสอง ยกร่างพระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. ขึ้นพิจารณาใหม่ในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๔๑ และลงมติยืนยันตามร่างเดิมของ สภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียง ๒๑๓ คะแนน ซึ่งมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร แต่โดยที่ร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรมิได้มีข้อความที่ระบุบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อันจะเป็นการไม่ชอบด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ สภาผู้แทนราษฎรจึงลงมติในวันเดียวกันด้วยเสียงข้างมากให้เพิ่มบทบัญญัติ มาตรา ๓ ทวิ ซึ่งภายหลังได้ปรับปรุงเลขมาตราเป็นมาตรา ๔ มีข้อความว่า “พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในเคหสถาน และการจำกัดเสรีภาพ ในการรวมกันเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๕ และ มาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

๒. ร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ.

สภาผู้แทนราษฎรลงมติเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑ เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติ แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ซึ่งคณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ และ ส่งให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๐ โดยลงมติให้แก้ไขเพิ่มเติมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๕ (๓) และส่งคืนให้ สภาผู้แทนราษฎร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ วุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว และลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา และ ตั้งคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ (๓) เมื่อคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ เห็นชอบด้วยกับร่าง พระราชบัญญัติต่อสภาทั้งสอง วุฒิสภาลงมติเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เห็นชอบด้วยกับร่าง พระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันเสนอ แต่สภาผู้แทนราษฎรลงมติเมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๔๑ ไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันเสนอ จึงเป็นผลให้ร่างพระราชบัญญัติ แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ถูกยับยั้งไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๕ (๓) แต่ด้วยเหตุที่ ร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นร่างพระราชบัญญัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน จึงต้องรอรระยะเวลาให้ล่วงพ้น หนึ่งร้อยแปดสิบวัน สภาผู้แทนราษฎรจึงจะยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง

เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันแล้ว เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๑ สภาผู้แทนราษฎรจึงอาศัยมาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง ยกร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ขึ้นพิจารณาใหม่ และลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร แต่โดยที่ร่างเดิมของร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ของสภาผู้แทนราษฎรมิได้มีข้อความที่ระบุบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อันจะเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ สภาผู้แทนราษฎรจึงลงมติในวันเดียวกันด้วยเสียงข้างมากให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา ๓ ทวิ ซึ่งภายหลังได้ปรับปรุงเลขมาตราเป็นมาตรา ๔ มีข้อความว่า “พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในเคหสถาน และการจำกัดเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ส่งร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ที่สภาผู้แทนราษฎรได้เพิ่มร่างมาตรา ๔ ในร่างเดิมไปยังเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อนายกรัฐมนตรีดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๓

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวแล้ว มีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาวินิจฉัย ดังนี้

๑. การที่สภาผู้แทนราษฎรเพิ่มมาตรา ๔ ของร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ภายหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ จะทำให้ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และต้องตกไปตามมาตรา ๒๖๒ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ หรือไม่

๒. มาตรา ๑๒๑ ของร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕ หรือไม่

๓. การที่สภาผู้แทนราษฎรเพิ่มมาตรา ๔ ของร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ภายหลังที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ จะทำให้ร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และต้องตกไปตามมาตรา ๒๖๒ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญหรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้ว มีความเห็นดังนี้

ประเด็นแรก กระบวนการตราพระราชบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๒ บัญญัติว่า ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา มาตรา ๑๖๕ บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติ ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี มาตรา ๑๗๒ บัญญัติให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน เมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อวุฒิสภา และวุฒิสภาจะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น ให้เสร็จภายในกำหนดเวลา ตามมาตรา ๑๗๕ ถ้าพิจารณาไม่เสร็จ ให้ถือว่า วุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓ คือ ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในสี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย แต่ถ้าวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอมาเสร็จภายในกำหนดเวลา จะต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๗๕ คือ

(๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓

(๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร

(๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติม ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓ ถ้าเป็นกรณีอื่น ให้แต่ละสภาตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้นๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้คณะกรรมการร่วมกันรายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓ ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน

ร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้ตามมาตรา ๑๗๕ สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามมาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง ต่อเมื่อล่วงพ้นหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๗๕ (๒) และนับแต่วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยสำหรับกรณียับยั้งตามมาตรา ๑๗๕ (๓) แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติ

ที่เกี่ยวข้องการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ตามมาตรา ๑๗๖ วรรคสอง ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรยกร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งขึ้นพิจารณาใหม่ตามมาตรา ๑๗๖ นี้ ไม่ว่าจะเป็กร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องการเงินหรือไม่ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรยกร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งขึ้นพิจารณาใหม่นั้น สภาผู้แทนราษฎรลงมติได้เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง คือ ยืนยันร่างเดิมหรือยืนยันร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณา การยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรหมายถึง การยืนยันร่างพระราชบัญญัติเดิมที่สภาผู้แทนราษฎรได้เสนอไปยังวุฒิสภาทุกประการ ซึ่งมีผลตามมาตรา ๑๗๖ ที่ให้ถือว่า ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งจะต้องดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๕๓

การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ซึ่งเป็นร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร และลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากในวันเดียวกันให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา ๓ ทวิ ซึ่งภายหลังได้ปรับปรุงเลขมาตราเป็นมาตรา ๔ เพื่อระบอบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง ด้วยนั้น เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นโดยยังไม่ได้ผ่านการพิจารณาของวุฒิสภา จึงถือไม่ได้ว่า ร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา เพราะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๐ รัฐสภาต้องประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

การที่สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการเพิ่มบทบัญญัติมาตรา ๔ ภายหลังที่ลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เป็นการตรากฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๖ ประกอบมาตรา ๕๓ มาตรา ๕๒ และมาตรา ๕๐ เมื่อร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. จึงตกไปทั้งฉบับตามมาตรา ๒๖๒ วรรคสาม

ประเด็นที่สอง มาตรา ๑๒๑ ของร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕ หรือไม่นั้น เห็นว่า เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยประเด็นแรกแล้วว่า การตราร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อันมีผลให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ตกไปทั้งฉบับตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคสาม แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นที่สองนี้

ประเด็นที่สาม การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก เพิ่มบทบัญญัติมาตรา ๔ ภายหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๗๖ แล้วนั้น เป็นการตรากฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. จึงตกไปทั้งฉบับตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคสาม ด้วยเหตุผลเดียวกันกับกรณี การตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.

โดยเหตุผลดังได้พิจารณาข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้จึงตกไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๒ วรรคสาม

นายเชาวน์ สายเชื้อ	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
นายโกเมน ภัทรภิรมย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายจุมพล ณ สงขลา	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พลโท จุล อติเรก	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายประเสริฐ นาสกุล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายมงคล สระภู่น	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุจินดา ยงสุนทร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายสุวิทย์ ชีรพงษ์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอนันต์ เกตุวงศ์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุระ หวังอ้อมกลาง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

บัญชีรายชื่อสมาชิกวุฒิสภาที่เสนอความเห็น

๑. นายเพชร ยุติธรรมดำรง	๒. นายสุชน ชาลีเครือ
๓. พลเอก วัฒนา สรรพานิช	๔. คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันท์
๕. พลเอก สิทธิ จิรโรจน์	๖. นายดุสิต ศิริวรรณ
๗. นายนิวัฒน์ พันธุ์	๘. พลอากาศเอก เกษม ทวีวัฒน์
๘. พลอากาศเอก วีระพงษ์ สิงหนเสนี	๑๐. พลอากาศเอก หม่อมราชวงศ์ศิริพงษ์ ทองใหญ่
๑๑. นายสีปพนนท์ เกตุทัต	๑๒. พลอากาศเอก จรรยา สุคนธ์ทรัพย์
๑๓. นายโอสภ โกศิน	๑๔. นางอรนุช โอสถานนท์
๑๕. พลเรือเอก วิจิตร ชำนาญการณ์	๑๖. นายไพบูลย์ ลิมปพยอม
๑๗. นายกระจ่าง จารุพฤษ์พันธ์	๑๘. นายอรุณ เชิดบุญชาติ
๑๘. นายอำนาจ สอนอิมศาสตร์	๒๐. นายรัตน์ ศรีไกรวิน
๒๑. นายธีรพงษ์ จรูญศรี	๒๒. พลอากาศเอก ชำรง เจริญรัชต์
๒๓. นายศักดิ์ชัย ธนบุญชัย	๒๔. พลอากาศเอก เกรียงไกร สิ้นชวานนท์
๒๕. นายบรม ดันเถียร	๒๖. นางกรรณิกาญจน์ วิสมหมาย
๒๗. พลเอก ปรีชา โรจนเสน	๒๘. นางสาวสุคนธ์ กาญจนาลัย
๒๘. นายมนัส สุขสมาน	๓๐. นางสุนน สมสาร
๓๑. นายทองดี นิคงรัมย์	๓๒. พลเรือตรี วิฑูร แสงสิงแก้ว
๓๓. นายวิบูลย์ เข้มเฉลิม	๓๔. นายดำรง พุฒตาล
๓๕. นายกิรินทร์ ชัชวาลวงศ์	๓๖. นายสุธรรม วิชชุไตรภพ
๓๗. พลอากาศเอก ธีร์ศิลป์ คัมภีร์ญาณนนท์	๓๘. นายบุญชัย พงษ์เกตรา
๓๘. พลอากาศเอก ประกอบ บุรพรัตน์	๔๐. นายวัลลภ ดังกณานุรักษ์
๔๑. นายประชา เหดระกุล	๔๒. นายสรรเสริญ ไกรจิตติ
๔๓. ร้อยโท การุณย์ เหมวนิช	๔๔. นายวิจิตร ศรีสอาน
๔๕. นายศิริชัย บุญกุล	๔๖. นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์
๔๗. นายอบ ทองไข่มุกด์	๔๘. นายสุธรรม จิตรานุกเคราะห์
๔๘. นายผจญ อุลปาทร	๕๐. นายไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์
๕๑. นายชัชวาล อภิบาลศรี	๕๒. นายชาติรี ประภาพันธ์

๕๓. นายอดิศักดิ์ โพธารามิก
 ๕๕. นายสุวรรณ ปัญญาภาส
 ๕๗. พลตำรวจเอก สล้าง บุนนาค
 ๕๙. พลเอก ศิริรินทร์ ฐูปกล้า
 ๖๑. พลเอก บุญศักดิ์ กำแหงฤทธิรงค์
 ๖๓. นางอรัญญา สุจนิต
 ๖๕. นายโชคชัย อักษรนันท์
 ๖๗. นายประยุทธ มหากิจศิริ
 ๖๙. นายวิเชียร จันทาทากุล
 ๗๑. พลเอก ถนอม วัชรพุทท
 ๗๓. พลเอก วินิจ กระจ่างสนธิ์
 ๗๕. คุณหญิงนิรมล สุริยศักดิ์
 ๗๗. นายมนัส รุ่งเรือง
 ๗๙. นายธรรมา ปิ่นสุกาญจนะ
 ๘๑. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ
 ๘๓. พลเรือโท จุมพล หงส์ทอง
 ๘๕. พลเอก ฉลองชัย แยมสระใส
 ๘๗. นายดิลก มหาดำรงกุล
 ๘๙. คุณหญิงชนิดต์ ปิยะอุย
 ๙๑. นายพานิชย์ เจริญเผ่า
 ๙๓. นายวีระ ลิ้มปะพันธ์
 ๙๕. นายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา
 ๙๗. นายพนัส ไทยล้วน
 ๙๙. นายพิชัย วาสนาส่ง
 ๑๐๑. นายวิโรจน์ ภู่อระกุล
 ๑๐๓. พันเอกหญิง อัสนีย์ เสาวภาพ
 ๑๐๕. คุณหญิงอัมพร มีสุข
 ๑๐๗. นายประชัย เลี้ยวไพรัตน์
 ๕๔. นายเพรา นิวัตวงศ์
 ๕๖. พลตำรวจเอก พจน์ บุญยะจินดา
 ๕๘. นายวิเชียร อัสวีพิเศษสิวะกุล
 ๖๐. พลอากาศเอก สมศักดิ์ เวสุวรรณ
 ๖๒. พลเอก วิจิต บุญยะวัฒน์
 ๖๔. นายไพโรจน์ นิงสานนท์
 ๖๖. พลเอก ไพบูลย์ เอ็มพันธ์
 ๖๘. นายนิพนธ์ สรการ
 ๗๐. นายธนู กุลชล
 ๗๒. พลเอก เทียนชัย สิริสัมพันธ์
 ๗๔. นายประยอม ชองทอง
 ๗๖. พลเรือเอก บัณฑิตย์ ชุณหะวัณ
 ๗๘. พลตำรวจเอก ณรงค์ มหามนท์
 ๘๐. นายวิศาล ภัทรธรรมมาศ
 ๘๒. นายณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ
 ๘๔. นายอารีย์ วงศ์อารยะ
 ๘๖. นายอุดม บุญประกอบ
 ๘๘. นายสมลักษณ์ อัสวเหม
 ๙๐. พลเอก ชัชวาลย์ ปายะนันท์
 ๙๒. นายทวี หนูนักดี
 ๙๔. พลเรือโท สาราญ อ่ำสำอางค์
 ๙๖. พลอากาศเอก ประพันธ์ ฐุปะเตมีย์
 ๙๘. คุณหญิงเต็มสิริ บุญยะสิงห์
 ๑๐๐. นายประสพ รัตนากร
 ๑๐๒. นายอรุณ เผ่าสวัสดิ์
 ๑๐๔. นายปกิต พัฒนกุล
 ๑๐๖. นางสาวศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์
 ๑๐๘. นายศิริ เกวลินสฤกษ์

๑๐๙. นายอาษา เมฆสวรรค์	๑๑๐. นายวัฒนา รัตนวิจิตร
๑๑๑. นายอรุณ ชัยเสรี	๑๑๒. นายประจวบ ทองอุไร
๑๑๓. นายสมหมาย สุรกุล	๑๑๔. นายณรงค์ชัย อัครเศรณี
๑๑๕. นายอรุณ ภาณุพงศ์	๑๑๖. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์
๑๑๗. พลเอก ถวัลย์ แสงพรรค	๑๑๘. นางสุกัญญา ชลศึกษ์
๑๑๙. นายพิสิษฐ์ ฦ พัทลุง	๑๒๐. นายไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล
๑๒๑. นายชัยเชต สุนทรพิพิธ	๑๒๒. นายเกษม สรศักดิ์เกษม
๑๒๓. นายจรรย์ ตุลยานนท์	๑๒๔. นายเกษม สนิทวงศ์ ฦ อยุธยา
๑๒๕. นายโกวิท วรพัฒน์	๑๒๖. นายบูรพา อัดถากร
๑๒๗. นายโกวิท สุรัสวดี	

บัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอความเห็น

๑. นายชิงชัย มงคลธรรม	๒. ร้อยโท กุเทพ ไสกระจำง
๓. นายमुख สุไลมาน	๔. นายอดิศร เพียงเกษ
๕. พลตรี ศรชัย มนตรีวัต	๖. นางมยุรา อูรเคนทร์
๗. นายอุดม ไกรวัตนุสสรณ์	๘. นายไพศาล ยิ่งสมาน
๘. นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์	๑๐. นายอำนาจ กลังผา
๑๑. นายทวี สุขธีระ	๑๒. นายเปรมศักดิ์ เพียยุระ
๑๓. นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์	๑๔. นายถาวร ตริรัตน์ณรงค์
๑๕. นายเฉลิมชัย เอียสกุล	๑๖. นายสุพล ฟองงาม
๑๗. นายธีระชัย เตียวเจริญโสกา	๑๘. นายชนเทพ ทิมสุวรรณ
๑๘. นายเด่น โด่ะมีนา	๒๐. นายบุญเกิด หิรัญคำ
๒๑. นายพูนสวัสดิ์ มูลศาสตรสาทร	๒๒. นายदनัยฤทธิ์ วัชรภรณ์
๒๓. พันตำรวจโท ไหวพจน์ อภรณ์รัตน์	๒๔. นายสันติ พร้อมพัฒน์
๒๕. นายรณฤทธิ์ชัย กานเขต	๒๖. นายวีระกร คำประกอบ
๒๗. นายขจิตร ชัยนิคม	๒๘. นายสุชาติ ศรีสังข์
๒๘. นายทศพร มูลศาสตรสาทร	๓๐. นายวราเทพ รัตนากร
๓๑. นายฉัตรชัย เอียสกุล	๓๒. นายอำนาจ ยศสุข
๓๓. นายเอกพร รักความสุข	๓๔. ว่าที่พันตรี สรชาติ สุวรรณพรหม
๓๕. นายสุรพร ดนัยตั้งตระกูล	๓๖. นายไพศาล จันทรภักดี
๓๗. นายมานะ กุสกูล	๓๘. นายประกิจ พลเดช
๓๘. นายไพจิต ศรีวรขาน	๔๐. นายสุนทร วัฒวัลย์
๔๑. นายเงิน ไชยสีวามงคล	๔๒. นายสมบัติ ศรีสุรินทร์
๔๓. นายประยุทธ์ นิจนานิชย์	๔๔. นายเจริญ จรรย์โกมล
๔๕. นางพิมพ์พา จันทรประสงค์	๔๖. นายบุญชง วิสมหมาย
๔๗. นายวิชัย เอี่ยมวงศ์	๔๘. พลอากาศเอก จรุง วุฒิกาญจน์
๔๘. นายวัชรินทร์ ศรีถาวร	๕๐. นายธัญ การวัฒนาศิริกุล
๕๑. นายเจีย กักผล	๕๒. นายสำเภา ประจวบเหมาะ

๕๓. นายเอี่ยม ทองใจสด
๕๕. นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ
๕๗. นายภูมิ สาระผล
๕๘. นายฉัฐวัสส์ มุตตามระ
๖๑. นายอรรถสิทธิ์ ทรัพย์สิทธิ์
๖๓. นายทรงศักดิ์ ทองศรี
๖๕. พลตำรวจเอก บุญชู ว่างานนท์

๕๔. นายพิเชษฐ สติรชวาต
๕๖. นายมาโนช เขาวรัตน์
๕๘. นายอร่าม โล่ห์วีระ
๖๐. นายกำชุง ประภากรแก้วรัตน์
๖๒. นายเจริญ การุญ
๖๔. นายมณฑล ไกรวัฒน์สรณ์
๖๖. นางลลิตา ฤกษ์สำราญ